פרייז 25 גראשען פינפטער יאהרגאנג „...ctową uiszczono ryczałtem" „א...

ראדאמער-קעלצער לעבען

...לצער לעבען"

Redakcja i Administracja
„Radomer Kielcer Leben"
Radom, Szwarlikowska 20.

Oddział w Kielcach.

אנאנסען פרייזן:
איין מילימעטער שורה: פארן טעקסט 20 גר.
" " " אין " 40 "
" " " נאכ'ן " 18 "
די ערדיגט און לעצטע זייט ענטהאלטן 8 שפאלטן
אין טעקסט 4 "

ראדאם פרייטאג ... אדר תרפ"ח. פארן אינהאלט פון טעקסט אין די אנאנסען און די רעדאקציע נישט פאראנטווארטליך 2 go marca 1928 r.

צו דער פעראלאבונג פון אונזער ליבען ברודער, שוואגער און פעטער
אביש גאלדרינג לובלין
מיט פ"ל רעגינא קארמאן ראדאם
וואונשן מיר אייביגעס גליק
און צופרידענהייט.
הירש לייב הימעלפארב,
פרוי און קינדער.

צו דער פערלאבונג פון פרל.
רעגינא קארמאן ראדאם
מיט ה' אביש גאלדרינג לובלין
וואונשען מיר א הארציגען מז"ט
און א גליקליכע צוקונפט.
מאטיל זעלצער
פרוי און קינדער.

א הארציגען מז"ט
דער פאמיליע באנקער
צו דער חתונה פון זייער טאכטער
רעגינא
מיט ה' אלכסנדר ליכטענשטיין
ווינשט אהרן יוסף הייסבארד
מיט פאמיליע.

צו דער חתונה פון פרל.
רעגינא באנקער
מיט ה' אלכסנדר ליכטענשטיין
וואונש איך דעם יונגען פארל
א גליקליך צוזאמענלעבען און די
עלטערן פיעל נחת פון זיי.
גארטליער.

Nowożeńcom
Feli Ajchenbaumówne
i p. Benowi Kercowi
wiele szczęścia życzą:
Dora Rozenberżonka.
Dora Werthejmówna
i Szymon Werthejm.

Z intencji zaślubin panny
S. F. Kaufmanówny
z p. Izakiem Rychtmanem
życzę jej bezmiaru szczęścia
i wiecznego zadowolenia.
Sala Szajnówna.

צום ג. פובליקום

כ'מאך בעקאנט, אז אין מיין שניידער-ווארשטאט וואו 5 ווערט אויסגעארבייט און ס'געפינט זיך גרייט א גרויסער אויסוואהל סחורה, קינדערישע מאסן פון פערשידענע אנצוגליך, סאקאלעך, פאלטענדלעך א. אז. וו. אלעס אויף קאנקורענץ-פרייזען ביי די בעסטע בעדינגונגען
קומט איבער... צייגט אייך
אברהם ... ... ענבורים
וואלע 5
אויפ'ן הויף ערשטער שטאק

פאר דער עפנטליכקייט.

דערמיט מאך איך בעקאנט דער גאנצער יודישער עפנטליכקייט אין ראדאם און אומגעגענד אויף א אומדערווארטעטן פאל פון נישט דערלאזבארער קאנקורענץ און הסגת גבול, וואס א ראדאמער יודישער בעל הבית פון עלטערן דור קען זיך ערלויבען געגען זיין אייגענעם לאקאטאר, אונטערברעכענדיג דערמיט דעם לעבענס-עגזיסטענץ פון א צווייטען יוד מיט זיין גאנצע פאמיליע.

איך וואוין שוין בערך 13 יאהר אין הויז לובלינער 14, וואס געהערט צו די ה"ה בעלי בתים מזית קאפער און יוסף מאיר ווערבער. דורך מיין לאנגיעהריגער ארבייט אין מיין פאך האב איך ווערן פיעל מיה און מאטעריעל קיין בעדויערן צו רעקלאמירען און בעוויסט צו מאכען די ברייטע קויפמאנשאפט וועגען די אויסארבייטונג פון מיין פירמע. פערשטעהט זיך, אז נישט האבענדיג די מעגליכקייט זיך איינצוארדנען אין א פראנטאווע לאקאל נאר אין הויף — האט מיך דאס געקאסט געוויסע אנשטרענגונגען ביז כ'האב איינגעזאמעלט צו מיר א קליענטעלע פון יודישע און קריסטליכע פון ראדאם און אומגעגענד. דורך דער גאנצער צייט האב איך מיט קיינעם נישט געפיהרט קיין קאנקורענץ, נאך מעהר: איידער דער ה' ווערבער האט זיך געעפענט אויפ'ן פראנט דאס געוועלב האב איך, איינזעהענדיג ווי מיין פאך ווערט שוואך, אנגעהויבען האנדלען מיט פוטער-וואדע, אבער נאכדעם ווי דער ה' ווערבער האט זיך געעפענט דאס געוועלב אין זעלבען הויז אויפ'ן פראנט, האב איך נישט וועלענדיג אויפרייצען דעם ה' ווערבער רעזיגנירט פון דאזיגען האנדעל כדי אויסצומיידען פערשידענע פרעטענזיעס. פאר מיין ראזיגער ציפיעל עטישע האנדלונג דאנקט ער מיר אבער אז מיט וועלען מיר פשוט צונעמען דאס ברויט.

דעם 16-טען לוטי ה. י. האט מען מיך מיטגעטיילט, אז דער ה' ווערבער וועט ארייננעמען אין זיין געשעפט קאפעלושען מיט היטלען. אלס זיין לאקאטאר, ווייסענדיג, אז צווישען אונז קומען נישט פאר קיין שום שייכות און מיר זענען אין די בעסטע בעציהונגען — האב איך דאס נישט געגלויבט. ווייסענדיג אבער פארט פעסטשטעלען, צי די קלאנגען זענען ריכטיג ... איך זיין מיין פרוי ארייננעגאנגען צום ה' ווערבער דעם זעלבען טאג און, ער האט אונז ערקלערט, אז ער האט א גרויס און ברייט געשעפט מוז ער אויך האלטען היטלען מיט קאפעלושען. נאך אזא ענטפער האב איך מיך גלייך געווענדעט צום סוחרים-פעראיין, וועלכער האט בעשטימט א עהרען-געריכט, אויף זונטאג דעם 19 לוטי, אזוי ווי דער ה' ווערבער איז דעמאלט געוועזען פערריייזט, האט דער סוחרים פעראיין איהם גערופען צום עהרען-געריכט דינסטאג דעם 21-טען לוטי. ה' ווערבער האט די איינלאדונג צום עהרען-געריכט נישט געוואלט אננעמען. אפילו זיין שוואגער ה' זיסעל גראסמאן פון זוואלין האט נעגען דעם פראטעסטירט און איהם געמוסר'ט אז דאס איז אויפ'ן העכסטען אופן נישט מענשליך און נישט יודישליך. אבער ער האט זיך מיט דעם אלעם נישט גערעכענט און זיך קאטעגאריש אבגעזאגט צו געהן צום עהרען-געריכט. איך האב זיך דאן געווענדעט צום רב וועלכער האט געשיקט נאך איהם צו קומען האלטען א דין תורה אבער ה' ווערבער האט זיך אויך דערפון אבגעזאגט. דאן האבען ביים ה' ווערבער אינטערווענירט די האנדווערקער-טהוער די ה"ה משה רובינשטיין און צמח בוימאן, וועלכע האבען צו איהם אפעלירט און פשוט געבעטען ער זאל געה, צום עהרען-געריכט, אויך דאס האט נישט געהאלפען.

דעם פאריגען מיטוואך האט דער סוחרים פעראיין צום צווייטען מאהל געשיקט ער זאל קומען צום עהרען-געריכט, אבער ה' ווערבער האלט זיך פעסט ביי זיין בעשלוס צו קאנקורירען מיט זיין אייגענעם לאקאטאר אויף א נישט דערהערטען אופן, ארויסרייסענדיג ביי איהם דאס ביסעל ברויט פון מויל.

אט דאס טהוט א יוד, א בעל הבית, וואס קאן נאך אויסקומען ברווח אהן דעם האנדעל מיט היטלען און קאפעליושען און געהט אויפ'ן לעבען פון א יודישען האנדווערקער, וואס ערנעהרט זיך מיגיעי כפיו און מיט גרויסע מיה פון זיין איינציגען פאך, וואס ארבייט אויס בלויז היטלען און קאפעליושען.

איך פאדער אויף דעם ה' ווערבער פאר די אויגען פון דער גאנצער יודישער בעפעלקערונג, ער זאל אונטערדינגט מיט מיר געהן אין משך פון דריי טעג האלטען א דין-תורה, וואו ער וויל נאר זאלין.

מיט אכטונג יעקב קינצלער
ראדאם, לובעלסקא 14.

פאר ו[illegible]סטעס דארפען די ראדאמער יודען אבגעבען זייערע שטימען?

פון ב. צווייג.

נאך צויי טעג טיילען אונז אב פון דעם גרויסען ענטשיידענעם מאמענט ווען מיר, וועהלער, וועלען זיך שטעלען צו די וואהל־אורנעס און אבגעבען אונזערע שטימען, און וועלכע ס'איז אבהענגיג די פארמירונג פון אנ'ענטשפרעכענדער רעפרעזענטאנץ אין די געזעצגעבערישע, פארלאמענטארישע אינסטיטוציעס, וועלכע עס ברויכען עס זיין דער ציקונפטיגער סיים און סענאט.

דעם היינטיגען זונטאג, דעם 4־טען מערץ, וועלען מיר וועהלען פארשטעהער אויף פינף יאהר, אין משך פון וועלכע זיי וועלען ברויכען ארבייטען און ארויסברענגען דעם מאקסימום פון זייער שעפערישער קראפט לטובת דעם וואהלשטאנד פון די בירגער און דער געזונדטער ענטוויקלונג פון דער מדינה.

צוליב טאקע אט דער גרויסער און אומגעהויערער בעדייטונג פון דעם דאזיגען אחריות'פולען און ענטשיידענעם מאמענט, אין וועמענס אויסגאנג און גורל עס איז געוואנדען די געשטאלטונג פון דער פאליטישע און עקאנאמישע סטרוקטור פון אלגעמיינעם מלוכה־לעבען, צוליעב אט דער פארלאמענטארישער וויכטיגקייט און אויטאריטעטע קראפט פון אט די צוויי מלוכה־קערפערשאפטען, ווי סיים און סענאט, איז ארויסגערופען געווארען די גאנצע טעמפעראמענטפולע וואהל־בעוועגונג מיט פערשידענע ליסטעס און בלאקען, פון וועלכע יעדער איינער בעמיהט זיך און שטרעבט אריינצודרינגען אין געזעצגעבערישען הויז אין א צאהלרייכע פערטרעטונג, כדי מיט זיין קראפט און מאכט צו זיין אימשטאנד צו לענקען דעם מלוכה־רודער אין דער ריכטונג וואו ער וועט געפינען פאר פאסיגער און געווינשענער.

שוין וואכען־לאנג איז דער וואהל־פראנט אין פולען ברען. יעדער פארטיי און גרופירונג מאביליזירט צו דעם צוועק אלע איהרע כחות און דער קאמפף ווערט געפיהרט דורך פערשידענע וואהל־אגיטאציעס מיט'ן גאנצען אימפעט. דער וואהל־פעריאד האט פערכאפט די פוילישע און יודישע גאס. אומעטום געהט פאר א פערביטערטער קאמפף צו דערגרייכען מעהר איינפלוס און אנזעהן. אויב אויף דער פוילישער גאס רייסען זיך די פארטייען און ס'בעוויזען זיך א גרעסערע צאהל ליסטעס איז עס אבער יעדענפאלס מעהר פערשטענדליכער ווי דער פארטיי־קאמפף אויף דער יודישער גאס. די פוילישע פארטייען וועלען זיך ווי עס איז דערשלאגען צו א געוויסער רעפרעזענטאנץ אין סיים — מעהר וועהניגער — מאנדאטען און אין א אנגעזעהענער צאהל וועלען זיי אלענפאלס האבען; דאגעגען אויף דער יודישער גאס, פאר וועמען די וואהל־אָרדינאציע איז ציגעשניטען אין א זעהר קאמפליצירטער פארם, איז דער צו־גרויסער וואהל־טומעל ביי קיין אופן נישט בערעכטיגט, און די צו־פיעל ארויסגעשטעלטע ליסטעס שטעלען גענצליך אין קאהן די יודישע רעפרעזענטאנץ אין סיים.

מיר וועלען נישט רעדען איצט פון אנדערע שטעדט. מיר וועלען זיך היפסזעכליך איצט צבשטעלען וועגען ראדאמער וואהל־קרייז. ביי אונז דא אין ראדאמער וואהל־קרייז פיגורירען נישט מעהר און נישט ווינציגער ווי גאנצע 4 יודישע ליסטעס. צוויי פראלעטארישע, נעמליך: בונד (4) און פועלי ציון (5) און צוויי בירגערליכע: 18 און 33. וואטש ס'איז פאראויסבעוויסט און פאר אלעמען גענוג קלאר, אז די צאהל פון דער יודישער בעפעלקערונג אין ראדאם איז נישט אזוי גרויס, אז זי זאל קאנען בעפריעדיגען די אפעטיטען פון אלע 4 יודישע ליסטעס, ארויסגעבענדיג פאר יעדען פון זיי א יודישען דעפוטאט. וואטש דאס הייסט אפילו א קינד איז נישט קוקענדיג דערויף, וואס מ'איז איבערצייגט, אז אויף צו בעקומען א יודישען מאנדאט מוזען אין דעם ראדאמער וואהל־קרייז זיין אונבעדינגט פעראייניגט, לכל הפחות, די בירגערליכע פארטייען, — האט מען נישט קוקענדיג דערויף ארויסגעשטעלט צוויי ליסטעס און יעדער פיהרט פאר זיך אנ'אגיטאציע, כדי קאליע צומאכען דעם צווייטען.

עס שטעלט זיך דעריבער איצט א פראגע: פאר וועמע זאלען די ראדאמער יודען שטימען? צו די וואהלען איז בכ"ה נאך פערבליבען צוויי טעג. דער ראדאמער יוד איז ווי צעמישט. אויף זיין שטימע געפונען זיך 4 בעלנים, וואס טראגען די נומערען 4, 5, 18, 33. יעדער רופט איהם צו זיך און רעדט אויס אויפ'ן צווייטען קאנקורענט אסור לדבר.

אין ראדאם געפונען זיך געוויס א סך אזעלכע יודען, וואס זענען יעצט מבולבל און פרעגען זיך אליין: פאר וועמען שטימען מיר? פאר וועלכע פעראייניגטע יודישע ליסטע גיט מען אב דעם וואהל־צעטעל? א גרויסער טהייל פון אט די ראדאמער יודען געהערען צו פארטייען און דערפאר טאקע, וואס זיי הייסען אויסגעצייכענט, אז זייערע פארטייען וועלען, געהענדיג בעזונדער, בשום אופן נישט דורכפיהרען קיין מאנדאט, טאקע דעריבער ווייסען נישט די דאזיגע יודען וואס צו טוהן: אבגעבען פאר דער איינענער פארטיי, ווען עס דארף סיי ווי נישט העלפען, ס'וועט מעהר נישט ווי קאליע מאכען א צווייטער פארטיי, אדער בלאק; אבגעבען ווידער פאר דעם בלאק, וואס האט גיכער אויסזיכטען אויף א מאנדאט ווען עס דאך הייסען פערראט לגבי דער אייגענער פארטיי.

מיין וואהל־קאמפאניע.

(מאנאלאג)

פון י. אבערזשאנעק.

וואס מיינט איהר, אז איך קום איצט פון שלאכט פעלד? פון אנ'ערד־ציטערניש? פון א לופט־פליה־קאטאסטראפע?

אויב איהר מיינט אזוי, האט איהר א טעות, איך בין נישט געווען אויף קיין שלאכט־פעלד, איך האב נישט געציטערט. איך בין נישט געפליגען.

איי פון וואנען האב איך געשוואלענע אויגען, וואס עפעס אין א פראסטען מיטוואך א געשפאלטענעם קאפ מיט אונטערגעהאקטע זייטען? ווי קום איך צו זיין אזוי צוקיילט און צובייזלט?

אט וועל איך אייך דערציילען, און עס איז טאקע כדאי, איהר זאלט וויסען אי צו ענטלויפען פון א ווייב, וואס פערנעמט זיך מיט פאליטיק, ווי איהר זאלט אויכמיידען א ווייב, וואס מישט זיך אין קהל'שע ענינים, ווי אזוי איהר זאלט זיך היטען פאר א יודענע מיט א צונג, בעהיס און בטשירמט זאלט איהר ווערען פאר א יורענע מיט א צונג.

איהר קענט דאך מייגע, דאכט זיך, א שטילע, א בעשיידענע, האט קיין ווערעמעל אויף דער וואנד נישט דערצערנט, האט זיך געהיט איהר בעל־הבתי'שקייט. נישט געמישט זיך אין פרעמדע טעפ, געגאנגען זיך איהר וועג, אנ'אמת'ע אשת חיל, ווי גאט האט געבאטען, אין דער שטוב איז געווען שלום ושלוה — אנ'אמת'ער גן־עדן.

מישט זיך אריין דער ימח שמו. און מאכט אנ'איבערקעהרעניש, אנ'אמת'ע רעוואלוציע, פערדרייט אלץ קאפויער. מיין ווייב ווערט א פאליטיקערן. הויבט אן בעזוכען מיטינגען, שטודירט דעם ים פלאטפארמען און פראגראמען פון די פארטייען, קומט יעדען איוענד אהיים נאך האלבע נאכט א צוקאכטע, אנ'אויפגערעגטע, לאזט נישט רעדען צו זיך, לייגט זיך מיט די וואהל־אויפרופען און שטעהט־אויף מיט די וואהל־פראגראמען. נישט מ'קאכט, נישט מ'עסט. די קיך איז אייז־קאלט, די בעטען נישט אויפגעבעט, אויף די טישען וואלגערען זיך פאפירען און פערטריקענטע קאווע־טעפלעך נאך פון פאראכטאגען, איך דריי זיך ארום ווי א נעכטיגער, און אך און ווי צו מיר!

און אפשר מיינט איהר, אז מיין ווייב אליין האט זיך איבערגעגעבען דער וואהל־קאמפאניע? פע, זי האט דאס גאנצע בני־בית אריינגעצויגען אין דער אקציע: די זיהן, די טעכטער, די איידעמ'ס, די שוויגער, די דינסט, די מילך יודענע, דעם גריגצייג־יוד. אלע ארבייטען מעשים. און אלץ קומט פאר אין מיין הויז, דער גאנצער וואהל־קאמף שפילט זיך אב אויף מיין רוקען.

נאך מיט אייניגע טעג צוריק, ווי נור זי האט זיך בעקענט מיט די ערשטע פערל פון דער וואהל־ליטעראטור האט זי שבתצונאכטס, נאך הבדלה צוזאמענגערופען א קאנפערענץ פון דעם בני הבית, מיך, מיינע טעכטער, די זיהן די שוויגער. זי האט פערנומען דעם אויבען־אן און איז ארויס מיט לשון:

„חברים! די צייט איז א ערנסטע,

דאס פשט'לען זיך און דאס וואקלען זיך איז אין יעצטיגען ערנסטען מאמענט נישט דערלאזבאר. נישט נאר די יודען וואס גיבען זיך יעדענפאלס אב א שטיקעל חשבון הנפש און זיי טראכטען נאך גוט פאר וועמען די שטימע צו געבען, נאר אפילו די יודען, וואס האבען שוין א פעסטען בעשלוס וועמען פון די יודישע ליסטעס אונטערצוגעבען זייער שטים, דארפען זיך נעמען גוט אין זכרון אריין, אז די דאזיגע שטים טאר נישט געהן לאיבוד גלאט אזוי לשם פארטיי-דעמאנסטראציע, נאר זיין הייליגער חוב א"ס יוד א"ז, אפצוגעבען זיין שטים פאר יענער יודישער ליסטע, וועלכע האט מעהר אויסזיכטען אין מעהר שאנסען צו בעקומען א יודישען מאנדאט. יעדער ראדאמער יוד מוז געהן דארט וואו דער רוב, די מעהרהייט געהט, און שטימען אויף דער יודישער ליסטע, וואו עס פיגורירט אויפ'ן ערשטען ארט א יודישער אויסגעפרובטער עסקן, וועלכער איז עהרליך, אויפריכטיג און וועלכער איז גרייט זיך מקריב צו זיין לטובת דעם יודישען כלל, פאר דער יודישער ליסטע מיט וועלכער עס געהט דער כלל ישראל, די גרעסטע מעהרהייט פון דער יודישער בעפעלקערונג און, וואו אויפ'ן ערשטען ארט שטעהט א יוד מיט א ריין יודיש הארץ, וואס קעמפפט מוטיג און עהרליך פאר די יודישע רעכט.

דאס עקשנות-שפיעל פון „נישט מיר און נישט דיר" איז אין יעצטיגען וויכטיגען מאמענט א פערברעך. ראדאם איז נישט ווארשא, אדער לאדז. דארטען האבען ביידע בירגערליכע בלאקען אפשר גלייכע שאנסען אויסצושפיעלען א מאנדאט. אין ראדאם זענען אזעלכע שאנסען ביי קיין פאל נישט פארהאנען. די כחות-פערהעלטנישען פון ביידע בלאקען 18 און 33 זענען בשום אופן נישט גלייך. איינער פון זיי האט א גרויסען איבערגעוויכט און דערפאר דארפט יעדער איינער יוד וואס פיהלט, אז זיין ליסטע בעזיצט שוואכערע שאנסען, האנדלען אין דעם פאל מיט אן עהרליכען געוויסען און אבגעבען זיין שטים פאר דער ליסטע, וואס האט מעהר אויסזיכטען צו בעקומען א יודישען מאנדאט. זאל זיך ביי די יעצטיגע וואהלען מעהר נישט איבער'חזר'ען אין ראדאם דאס זעלבע, וואס איז פארגעקומען ביי די וואהלען צום פריהערדיגען סיים; ווען צוליב עטליכע הונדערט יודישע שטימען איז פערלוירען געגאנגען א יודישער מאנדאט. די, וואס זענען דעמאלט דעם פעהלער בעגאנגען האבען היינטיגעס מאהל מתקן געווען זייער טעות, אנ'שליסענדיג זיך אין דעם בלאק, וואו די מעהרהייט געהט אין א פעראייניגטער ליניע. זאלען יעצט נישט קומען אנדערע אויף זייער ארט און אויסשפיעלען דאס פריהערדיגע שפיעל פון בעוואוסטזיניג קאליע צומאכען און צעשלאגען אלע האפנונגען פון צו בעקומען פאר ראדאם א יודישען מאנדאט.

אויב קיין לאקאלע פעראייניגונג אין ראדאם האט נישט געקאנט צושטאנד קומען, אויב ביידע יודישע בירגערליכע ליסטעס האבען זיך נישט פעראייניגט און נישט געקאנט דורכקומען צווישען זיך איז נאך פארהאן אין דער לעצטער מינוט איין אויסוועג, וואס זאל געבען די האפנונג, אז דער יודישער מאנדאט אין ראדאם זאל נישט זיין אינגאנצען פערשפיעלט. דער אויסוועג בעשטעהט אין זעם, אז די ראדאמער יודען זאלען אוועקשטעלען זייערע אמביציעס און די גרויסקייט-מאניע פון זייער פארטיי-פרעסטיזש אין א זייט און אבגעבען זייערע שטימען פאר דער יודישער ליסטע, וועלכע, האבענדיג הינטער זיך א גרעסערע וועהלער-מאסע, האט זי מעהר שאנסען און מעהר מעגליכקייטען אויף דורכצופיהרען א מאנדאט.

אלע אגיטאציעס, וואס ווערען בענוצט פון די יעניגע יודישע בלאקען אדער פארטייען, דער עיקר קאליע צומאכען און צו שאדענען דעם צווייטען אהן א שום קאנקרעטער נוצען פאר זיך אליין, קאנען נישט טאלערירט ווערען און האבען נישט קיין בערעכטיגונג. אזא טאקטיק וועט זיך שפעטער ביטער נוקם זיין און די אויטארען דערפון וועלען דערנאך בערויערן. אין דער קליינער איבערגעבליבענער צייט איז דעריבער זעהר געוואונשן די ראדאמער יודען זאלן זיך גוט און ערנסט בעדענקען אום נישט צו פערשאפען זיך קיין בעוואוסטזיניגען דורכפאל. ביי אונז אין ראדאם איז, ווי געזאגט, נישטא קיין פלאץ אויף צוויי יודישע ליסטעס. דא גיבט נאר איין אויסוועג: איינער, אדער קיינער. דער צווייטער אויספאל וואלט געווען זעהר בעדויערנסווערטה, ווייל דאס פערשפילען א יודישען מאנדאט וואלט פאר'ן ראדאמער יודישען וואהל-קרייז געווען א גרויסער פערלוסט. מיר יודען ווילען אין שטרעבען דורך דער קאנסטיטוציאנעלער לעגאליטעט און דורך אלע ערלויבטע, און כשר'ע וועגען פון דער מלוכה, דערגרייכען א געהעריגע יודישע רעפרעזענטאנץ אין סיים און סענאט. די דאזיגע רעכט ווילען מיר רעכטליך און געזעצליך דערגרייכען. די דאזיגע פאדערונג אונזערע איז, חלילה, נישט געגען דער רעגירונג, אדרבה, אין סיים גופא וועט די יודישע פארלאמענטארישע פערטרעטערשאפט בלי ספק אונטערשטיצען, און העלפען אויסבויען דאס גרויסע ווערק פון פוילען'ס אויפלעבונג, וואס האט אנגעהויבען די גרויסע היסטארישע פיגור און די גיגאנטישע פערזענליכקייט פון ערשטען חשוב'ען פוילישען מארשאל י ו ז ע ף פ י ל ס ו ד ס ק י. טאקי כדי דאס דאזיגע גרויסע היסטארישע ווערק זאל אין זיין רעאליזירונג פערוואנדעלט ווערען אין א ברכה פאר אלע פוילענס בירגער אהן אונטערשיעד פון נאציאנאליטעט און רעליגיעזער איבערצייגונג איז נויטווענדיג און געוואונשען, אז אין פוילענ'ס געזעצגעבערישען הויז זאל אויך געהערט ווערען די שטים פון א ענטשפרעכענדער, עהרליכער און פאליטיש-רייפע יודישע רעפרעזענטאנץ, וועלכע רעדט אין נאמען פון בערך דריי מיליאן יודישע בירגער אין פוילען.

עס אינטערליגט נישט קיין צווייפעל, אז מ'קאן נישט ענטרעכטען אונזערע רעכט צו פערלאנגען א יודישע פערטרעטונג אין סיים, וואס קומט אונז לויט דעם כמות און דער פראפארציאנעלער פערהעלטניש צווישען דער אלגעמיינער בעפעלקערונג אין פוילען.

דער ראדאמער יודישער וואהל-קרייז האט לכל הדעות די מאראלישע און לעגאלע כשרות ארויסצוגעבען א יודישן מאנדאט. במה דברים אמורים, ווען קען אבער די דאזיגע פערספעקטיוו פערווירקליכט ווערען? — אז ס'זאל אויפהערען די פארטיי-רייסענישען, אז יעדער ראדאמער יוד זאל זיין ניכטער און פערשטעהן, אז קיין שטימען דארפט מען נישט לאזען פערלוירען געהן, נאר אוועקגעבען זי די יעניגע יודישע ליסטע, וועלכע האט האפנונגען און אויסזיכטען אויף א מאנדאט.

די וואהלען זענען געהיימע און דעריבער איז פיעל גלייכער און נויטווענדיגער, אז דער ראדאמער יוד זאל געהן מיט'ן רוב. און נישט וועלען טראגען אויף זיין געוויסען די גרויסע אחריות פאר'ן גאנצען כלל ישראל איידער צו וועלען יוצא זיין פאר דער אייגענער ענגער פארטיי און סיי ווי איהר קיין נוצען נישט ברענגען, נאר קאליע מאכען די צווייטע יודישע ליסטע. קיינער זעהט נישט קיין וואהל-צעטעל און זיין פארטיי וועט נישט קאנטראלירען, וואס פאר א נומער ער האט אריינגעלעגט.

נאך צוויי טעג איז געבליבען צו די וואהלען. די לעצטע נעילה-שעה'ען קומען-אן און יעדער ראדאמער יוד ברויך דעריבער אין די דאזיגע טעג מאכען פאר זיך א שטיקעל חשבון הנפש און א ערנסטען טראכט געבען, אז זיין שטים זאל נישט געהן לאיבוד סתם אזוי לשם אמביציע, אדער לשם דעמאנסטראציע, נאר זיין שטים זאל זיך צונויפשמידען אלס איין רינגעלע מיט דער גרויסער קייט, וואס הייסט כלל ישראל.

אחרי רבים להטות.

מיר דא האבען פערשידענע פראגראמען, יעדע פון מיינע טעכטער האט אנ'אנדערע „פארב", יעדער זוהן פיינער האט אנ'אנדערע שטעלונג, איך מיט מיין מאן זענען צוויי וועלטען, צוויי קאנטראסטען. מיר זענען פייער מיט וואסער, אינזערע וועגען צושיידען זיך: איהם ציהט קיין גער, און מיך א סך ווייטער — ער האלט פון „מעריב", און איך פון — „מזרח"...

כדי אבער אונזערע שטימען זאלען נישט געהן לאבוד, לעג איך פאר, אז מיר זאלען זיך פעראייניגען, און זאל זיין שלום!"

דעם אמת זאגענדיג, בין איך נישט מסכים געווען מיט מיין ווייבס פראיעקט געה מאך א געשעפט מיט א יודענע, והשגית, איז דאך נאך א פראגע, וואס מ'וועט זאגען אין די „הויכע פענסטער", וואס וועט „ער זאל לעבען זאגען דערצו"? נאר אזוי ווי איך בין אייביג וועגען שלום האב איך דער ערשטער מסכים געווען, וואס טהיט נישט א יוד צוליב שלום!!...

דא שטעלט זיך אבער ארויס גאר א אנדערע אומגערעכטע צרה: דאס יונג-ווארג זענען אנגעצויגען איינער אויפ'ן אנדערען. מיין עלטער'ער זוהן, לייבטשע א פיפיגער בחור, האלט זיך אין גרויסען (מיט וואס ער גרויסט זיך, זאל איך אזוי נישט וויסען פון בייז), ס'פאסט איהם נישט די חברותא מיט'ן יונגען יומטשע.

אמת יומטשע איז טאקע נישט קיין גרויסער בר דעת, און צו דעדצו ליידער אייף א גרויסקייט-מאניע, אבער צווייליבליכע ברידער, פון איין טאטע-מאמע. זאלען זיך ארומרייסען ביי די נעז און פיהרען צווישען זיך א מלחמה!

לייבכשע רעדט אויס אויף יומכשען אסור לדבר, יומטשע ווידער שאנעדעט אויך נישט לייבטשען און זאגט איהם אין טאטענס טאטען אריין.

ערד פאר יודען.

די לעצטע צייט, דער עיקר דאס לעצטע יאהר איז פארגעקומען א נעוויכער איבערברוך אין אונזערע מחות בנוגע דעם יודישען פראבלעם אין פוילען.

ס'איז קודם כל קלאר געווארען, אז דער שווערפונקט פון אונזער טראגישער לאגע ליגט נישט דורכאויס — ווי מען האט ביז איצט געהאלטען — אין די אויסערליכע פאליטישע פאקטארען, נאר איבערהויפט אין דער סאציאל עקאנאמישער סטרוקטור פון די יודען גופא.

והשנית איז פעסטגעשטעלט געווארען, אז די אימיגראציע בכלל און די יודישע בפרט האט זיך אבגעשטעלט, ווייל מ'לאזט כמעט אין ערגיץ נישט אריין.

נישט אבזאגענדיג זיך כלל פון קאמף פאר פאליטישער גלייכבערעכטיגונג, אויסנוצענדיג יעטוועדע מעגליכקייט פון איינוואנדערן, דארף מען שטענדיג געדענקען, אז דער עיקר איז: שטרעבען צו איבערבויען דאס יודישע לעבען אויף געזונטע עקאנאמישע יסודות דא אויפ'ן ארט.

און דא קומען מיר צום שווערפונקט צו וועלכע פראדוקטיווע פרנסות זאלען מיר איבערגעהן?

— צו האנדווערקעריי, דאס טהוען מיר דאך מעהר אדער וועניגער. מיר קענען זיך כלל נישט קלאגען. אז מיר האבען וועניג בעל־מלאכות. געוויס דארף אויף דעם געביעט נאך פיעל געטהון ווערען, דער עיקר אין פיט פון אויסבילדען גוטע בעל־מלאכות, וואס זאלען זיין צוגעפאסט צו די היינטיגע לעבענס תנאים. דער דאזיגער צווייג ארבייט איז נאך אבער וועניג, איבערהויפט ביי אונזערע אבזאץ מערק.

— אין דער גרויס־אינדוסטריע אין די מלוכה־אונטערנעמונגען אדג"לז געוויס דארף געפיהרט ווערען אומאויפהערליך א קאמף פאר רעכט אויף ארבייט און יעטוועדע געוואונענע פאזיציע אין דעם פרט. איז פאר אונז א דערגרייכונג. דאס איז אבער נאך נישט אלץ.

די, וואס מיינען ערנסט מיט דער יודישער פראדוקטיוויזאציע, מוזען פערשטעהן, אז האנד ביי האנד מיט'ן אויסבילדען א שטארקען און פאכמענישען האנדווערקערטום, מיט'ן קאמף פאר'ן פערגרעסערען און פערשטארקען דעם יודישען ארבייטער־קלאס, מוז געפיהרט ווערען די שווערע ארבייט פון שאפען א יודישען פויערים־קלאס, און ווייל די צאהל יודישע ערד־ארבייטער איז ביי אונז אזא נישטיגע, און ווייל ביי דער געשאפענער עקאנאמישער סיטואציע אין אייראפא בכלל און אין פוילען, בפרט. איז די פראגע פון איבערגעהן צו ערד־ארבייט די וויכטיגסטע, מוזען מיר ענערגיש ארבייטען אין דער דאזיגער ריכטונג.

ס'פערשטעהט זיך, אז דער וועג פון יודישער אגראריזאציע אין פוילען איז נישט קיין לייכטער, און ווייל ס'איז שווער, מוז אונזער קאמף אין דעם פרט געפיהרט ווערען מיט דער גרעססער אנשטרענגונג.

אויף ערד. זאגט מען, זענען פערהאן בעלנים אהן אונז אויך. נו. און אויף אנדערע צווייגען ארבייט. זענען נישטא חוץ אונז קיין בעלנים? קיין זאך ווערט נישט דערגרייכט אהן פאדערונגען, אהן קאמף און ארבייט פאר דער זאך. או גראד ביי דער ערד־פראגע זענען פארהאן ביי אונז בעלנים וואס וואלטען וועלען, אז מ'זאל זיי פריהער קומען פארשלאגען. און נאכדעם וואלטען זיי זיך מ'שב געווען...

די גרופע פאליטישע טהוער, וואס האבען די ערשטע ארויסגערוקט דעם געדאנק מכח יידישער אגראריזאציע אין פוילען און וואס זענען געווען די גרינדער פון „טאר" זענען נישט געקומען מיט אויסערגעוועהנליכע פלענער, זיי האבען קיינעם נישט צוגעזאגט קיין גליקען און קיינעם נישט פערפיהרט, זיי האבען בלויז אנגעצייכענט לויט זייער מיינונג, דעם ריכטיגען וועג, אויף וועלכען ס'דארף געהן די איבערבויאונג פון דער יודישער עקאנאמישער סטרוקטור.

אין די פלענער פון „טאר" געהן אריין: 1) פערפעסטיגען די עגזיסטירענדע יודישע קאלאניעס און קעמפען פאר דעם, אז די יודישע קאלאניעס זאלען געניסען פון דער אגראר־רעפארם; 2) בויען נייע יודישע קאלאניעס, דער עיקר ארום די שטעדט און שטעדטלעך; 3) פאדערען, אז ביי פערטיילען מלוכה־ערד. א שטייגער די „פינטקער בלאטעס" זאלען יודען בעקומען דעם געהעריגען חלק.

אויף אזא אופן, האלטען זיי. קען בהדרגה געשאפען ווערען א בעדייטענדער יודישער ערד־ארבייטער־קלאס אין פוילען, וואס וואלט מפלא געווען איינעם פון די גרעסטע חסרונות אין אונזער סאציאלער סטרוקטור.

אין צוזאמענהאנג מיט'ן רעגירונגס־פראיעקט אייכציטריקטנען די פאלעסיער זומפען איז דער ענין ערד געווארען זעהר אקטועל. די יודישע געזעלשאפט טאר נישט זיצען מיט צונויפגעלעגטע הענד און ווארטען אויף נסים. ס'מוז געשאפען ווערען א פערצווייגטע בעוועגונג. וואס זאל אגב קאנען צוטרעטען צו מעשים.

ערד פאר יודען! — מוז ווערען איינע פון אונזערע וויכטיגסטע פאדערונגען.

ש. לא — מאן.

פאטאקאל.

מיר בעשיינען הירעמיט אן די געפרידער פאטאק אינטער די פירמא „י. ד. פאטאק זוהנע" אין מאלאבאנדז נעבען בענדין, אז די קאקוספיטער פין קאקוסניססע וואס ווערט אויסגעארבייט אין זייער פאבריק אין מאלאבאנדז מיט דעם נאמען „פאטאקאל" ווערט

געמאכט בהכשר גמור על חג הפסח על צד היותר טוב אינטער אינזער אויפזיכט און די פיטער מעגען עסען היראים והחרדים אונד צו בענוצען זא צו פליישיגע זא צו מילכיגע מאכלים אהנע שום נאכדענקונג. אויף יעדען פאקעט געפינדעט זיך א שטעמפעל כשר לפסח בהשגחת הרב והבד"צ דבענדין.

ובעה"ח אור ה' יתרו תרפ"ח בענדין.

חנוך צבי הכהן לעווין אב"ד דפה
יהושע דומ"צ
דוד יצחק דומ"צ
חנוך דוד סג"ל דומ"צ

הכהן לעווין בענדין והגליל

דער דריטער לאכט גאר פון די עלטערע, פאר איהם זענען זיי און אפילו דער טאטע און די מאמע טריף ווי ביי א פרומען יוד א געפרעגלטער ראק אלע זענען ביי איהם בורזשאקעס, מיך רופט ער: דער שווארצער טאטע, די בלוט־זויגערישע מאמע.

איין טאכטער שטימט איין מיט דער מאמע, און די צווייטע איז גאר א „יאף"יקע, איהר לאזונג איז: „פרויען פאר פרויען!"

די שוויגער האלט פון „ווירטשאפטליכען בלאק". די ווירטשאפט, זאגט זי איז דער עיקר, וויהה די בעל־הבית'טע וואס ווייסט נישט פון די ווירטשאפט.

די מילך־יודענע און דער גרינצייג־יוד האבען צווישען זיך געשלאסען א דעמאקראטישען בלאק און געהען „זעלבסטשטענדיג".

מיין דינסט איז א פריירענקערין. זי איז אנ'אנהענגערין פון „פרייע געדאנק" און דעם כובלאקאטאר האט זי דעריבער געגעבען „פרייע הענד"...

יעדען אזענד קומען פאר מיטיגען, יעדער קומט מיט זיינע פלאטפארמען און לאזונגען. לייבטשע מיט יומטשען רייסען זיך סאר די נעז. מיין יודענע מיט מיר רייסען פון זיך די הויט, די טאכטער, די „יאף"־קע מיט מיין ווייבס פערבונדעטער רייסען זיך פאר די פאלקעס, די דינסט מיט דער מילך־יודענע פאהרן זיך אין די שייטלעך, די שטול, דער טיש איז פערדרייט מיט'ן קאפ אראפ, די שויבען זענען צוהאקט אויף שטיקלעך, גאנצע נעכט קולות און גוואלדען, די שטובען זענען אויף א מעטער הויך מיט וואל־בלעטלעך און נומערלעך, די ווענט, די טירן זענען פערקלעבט מיט אפישען און פלאקאטען. אז איין גאט זאל זיך מרחם זיי!...

איר זעט דעם באנדאזשירטן קאפ! דאס איז דער רעזולטאט פון א „זאכליכער" דיסקוסיע מיט מיין ווייב....

בעהיט און בעשערימט זאלט איר ווערען פאר אווייב א פאליטיקערין ....

מיט דעם דאזיגען צבאז געה איך אין היינטיגען טאג צום וואל־קאמף.

וואס הערט זיך אין ראדאם.

זיצונג פון קהלה-ראַט.

שוין כאלר אַ האלב יאָהר אז די גמינע זיך מתעסק מיט'ן בודזשעט פאַרן יאָהר 1928. ס'איז וועגען דעם שוין אָבגעהאלטען געוואָרען זיצונגען מיט זיצונגען. אייגענטליך איז דער בודזשעט פון יאָהר 1928 דורכ'ן קהלה-ראַט שוין לאנג אָנגענומען געוואָרען און זיינער צייט אפילו צוגעשטעלט געוואָרען דער אויפזיכט'ס מאַכט צו בעשטעטיגען. דער בודזשעט איז אָבער דורך דער סטאַראָסטיאַ נישט בעשטעטיגט געוואָרען מיט'ן מאָטיוו, וואָס די גמינע האָט נישט פאָרגעשטעלט גלייכצייטיג מיט'ן בודזשעט אויך אַ אויספיהרליכען רעכנונג'ס-בעריכט פאַר'ן פריהערדיגען יאָהר 1927.

דעם בודזשעט האָט, אלזאָ, די גמינע בעקומען חזרה נישט בעשטעטיגטערהייד, צוליב וואָס ס'האט זיך אנגעהויבען אַ נייע סדרה זיצונגען פון דער פערוואלטונג און ראַט. די פערוואלטונג האָט אויסגעארבייט דעם רעכנונג'ס-בעריכט פון אַלע הכנסות און הוצאות פון פערגאנגענעם יאָהר 1927 מיט וואָס דער ראַט האָט זיך געבויריכט בעקאַנען און אקצעפטירען. ס'זענען צו דעם צוועק גערופען געוואָרען עטליכע זיצונגען פון ראַט, וועלכע זענען אָבער נישט צושטאַנד געקומען צוליב דעם וואָס איז נישט געווען קיין קוואָרום. בלויז אין דער פערגאנגענער וואָך איז גערופען געוואָרען צוויי ראַט זיצונגען און ביידע מאָהל איז נישט געקומען די געהעריגע צאָהל ראַט-פרנסים, מיט וועלכע מ'זאָל קאָנען פיהרען די זיצונג.

היינטיגע וואָך, זונטאָג, איז דער ראַט מיט מזל זיך צוזאמענגעקומען און ס'איז אָבגעהאלטען געוואָרען די פון לאַנג ערוואַרטעטע זיצונג.

אויפ'ן טאָג-אָרדנונג איז הויפּטזעכליך געשטאַנען צו בעטראַכטען דעם בודזשעט פאַרן יאָהר 1928 און אויסהערען פון דער פערוואַלטונג אַ בעריכט פון איהר פינאַנסיעלער טהעטיגקייט פאַר דער פערגאנגענער צייט. נאָכ'ן אויסהערען דעם רעכנונג'ס בעריכט פון דער פערוואלטונג האָט זיך ארויסגעוויזען, אַז פון פערלאָפענעם יאָהר האָט די גמינע אַ דעפיציט פון בערך 30 טויזענד זלאָטעס. כדי צו פערשאַפען זיך אַ קוועלע, פון וואַנען צו דעקען דעם דעפיציט, האָט דער ראַט אויסגעפונען אַ מעגליכקייט, אַז דער בודזשעט פון היינטיגען יאָהר 1928 זאָל פערקלענערט ווערען אין זיינע הוצאות, אויף די זעלבע סומע, וואָס בעטרעפט דער דעפיציט. די הכנסה-קוועלען ווי די עסאַט-סקלאַרקע און אנדערע איינקונפטען פון דער גמינע זאָלען נישט פערקלענערט ווערען, נישט קוקענדיג דערויף וואָס אַ טייל פון די אויסגאַבען-פאָזיציעס וועלען אין אַ גרויסער מאָס רעדוצירט ווערען.

די ראַט-קאָנצעפציע צו פערקלענערען אַ טייל פון די הוצאות פון בודזשעט אויפ'ן יאָהר 1928 איז נוגע די פאָזיציעס פון די פרעלימינירטע סובסידיעס, אינוועסטיציעס און די בודזשעט-רובריק, אין וועלכער ס'געפינט זיך אַ פאָנד-שטיצע פאַר אָרימע קראנקע. כדי צו דעקען דעם דעפיציט פון די קרוב 30 טויזענד זלאָטעס האָט, אלזאָ, דער ראַט בעשלאָסען צו פערקלענערען די סובסידיעס פאַר געזעלשאַפטליכע און פילאַנטראָפּישע אינסטיטוציעס און אויך אָבצושאַפען דעם פאָנד פאַר אָרימע קראנקע; דאגעגען איז ווייטער געבליבען שטעהן אין בודזשעט די פיגורירענדע פאָזיציעס פון פענסיעס פאַר נייע שוחטים, וואָס זענען נאָך נישטאָ און אויף די סובסידיע פון 7500 זל. פאַר אַ נייע מקוה, וואָס ס'איז אַ אויסגעשלאָסענע זאַך צו חלומ'ען אפילו וועגען אויפבויען אין דער יעצטיגער שווערער צייט אַ נייע מקוה.

פרנס ה' מ. ל. פישמאַן האָט אויף דער ראַט-זיצונג אויפמערקזאם געמאַכט און פראָטעסטירט געגען דער פיקסירטער מקוה-סובסידיע. זיין פראָטעסט האָט אָבער וועניג געווירקט. מ'האָט בעסער איינגעפינען צו דעקען דעם דעפיציט אויפן חשבון פון אויסשטרייכן די שטיצע פאַר אָרימע קראנקע און אנדערע פיעל וויכטיגערע געזעלשאַפטליכע סובסידיעס.

אויסהערענדיג דעם פינאנסיעלען בעריכט, וואָס די פערוואַלטונג האָט פאָרגעשטעלט פאַר דער פערגאנגענער צייט, האָבען די פרנסים פישמאַן און צוקער אנגעוויזען, אז אַ סך פענסיעס פון פיעל גמינע-אנגעשטעלטע און כלי קודש, די אממעהרסט אָרימע, האָט מען נאָך נישט אויסגעצאָהלט, בשעת די בעאַמטע פון דער גמינע-קאַנצעלאַריע און סעקרעטאַריאַט האָבען בעקומען אויסגעצאָהלט די גאַנצע 100%. אויף דער דאָזיגער פראַגע האָט די פערוואלטונג נישט געגעבען קיין קלאָרען ענטפער.

פון פערוואלטונג'ס-בעריכט האָט זיך ארויסגעשטעלט, אַז די גמינע האָט זיך געבאָרגט געלד אויף וועקסלען אויף אַ סומע פון 80 טויזענד זלאָטיס, פון וועלכע כמעט אַ העלפט איז נאָך נישט געדעקט געוואָרען. לויט דעם זעלבען בעריכט האָט די גמינע צו דעקען חובות פאַר די פערלאָפענע יאָהרען אויף אַ גרעסערע סומע געלד.

אויף דער זעלבער זיצונג האָט דער ראַט בעשלאָסען אויסצוצאָהלען די 1000 זל. וואָס זענען פרעלימינירט אין פריהערדיגען בודזשעט פאַר די געליטענע פון דער ערד-ציטערניש אין ארץ-ישראל.

פרנס ה' שמואל צוקער, שטעלט אַ פראַגע דער פערוואלטונג, פאַר וואָס זי צאָהלט נישט אויס די עמעריטור-פענסיע דעם שוחט ר' פישעל צוקער. אויף זיין פראַגע, צי די גמינע האָט אוא האנדלונג בנוגע אַ שוחט, וועלכער האָט אָבגעארבייט פאַר קהל עטליכע און פערציג יאָהר — פאַר אַ ריכטיגע, האָט די פערוואלטונג געגעבען אַ אויסמיידענדיגען ענטפער.

אויף דער זעלבער ראַט-זיצונג איז אריינגעטראָגען געוואָרען אַ פאָרשלאַג פון דער פערוואלטונג איבערצוטראָגען דעם מורה הוראה ר' מענדיל קעסטענבערג קיין יעדלינסק. צוליב נישט בעוויסטע סבות איז דער פאָרשלאַג נישט בעטראַכט געוואָרען.

אויף דער זיצונג איז אויך גערעדט

הינטער די קוליסען פונ'ם אמאליגען מאַגנאַטען לעבען אין ראַדאָם.

פון · מלך אביון.

26

די בהלה ביי ביילקעס עלטערן.

ס'זענען אוועק צוויי וואָכען פון דעם טאָג-אָן, זינט ביילקע איז געפאָהרען מיט'ן פיינריך קיין רומעניען. ביי ביילקעס עלטערן איז די רייזע געווען הנכבטענס אויסגערעכענט אויף 5—6 טעג און דאָ איז שוין 10—14 טעג און מ'האָט נישט קיין שום ידיעה. דער ראַדאָמער לעדער-סוחר ה' וו. או נאָך מעהר זיין פרוי געהען ארום ווי אָהן קאָפּ און וויסען שוין נישט וועגען וואָס איבערצוקלערען. זייערע מחות זענען צופורק זיי זאָלען קענען פערשטעהן די אורזאַך פון דער נישט פאָראויסגעזעהענער פערשפעטיגונג. ביילקע'ס טאַטע-מאַמע דרעהען זיך ארום ווי צעמישט. די טעג ציהען זיך ביי זיי ווי גאַנצע יאָהרען, די נעכט זענען שלאָפלאָזע, די שטימונג אין שטוב איז אַ טרויעריגע, אַלע שטוב-מענשען געהען-ארום אָהן קעפּ. די געמיטער זענען דערשראָקען און די הערצער זענען אָנגעפולט מיט שרעק.

ה' וו. מיט זיין פרוי לויפען יעדען טאָג אויף דער פּאָסט — אפשר איז דאָ אַ בריעף. זיי שטעהען אַן צו שעה'ען ביי דער טעלעגראַפען-אָבטיילונג, אָבער זיי ווייסען נישט צו וועמען און וואוהין זיי זאָלען שיקען די טעלעגראַמעס. רומעניען איז אַ פרעמדע מדינה און אין בוקארעשט האָבען זיי קיין שום בעקאַנטען נישט. ה' וו. איז אויסער זיך פאַר קרענקונג און שרעק, ער האָט זיין ביילקע אָנפערטרויט כמעט זיין גאַנצען מאַיאָנטעק. ביילקעס מוטער קלערט שוין נישט אַזוי פיעל איבער וועגען געלד, ווי וועגען דעם, אַז איהר געליבטע טאָכטער זאָל חלילה אַ מאָהל נישט האָבען אריינגעפאַלען אין אַ נעץ פון פרויען-פערפיהרער'ס, וועלכע זאָלען אַ מאָהל נישט האָבען זי פערקויפט צו שאַנד און אויסגעלאַסענקייט.

אפילו ביים ראַדאָמער לעדער-פאַבּריקאַנט ה' ב. איז מען אונרוהיג פון ביילקעס פערשווינדען ווערען. דאָרט ערוואַרט מען ביילקע מיט דער גרעסטער אונגעדולד. אין לובלין אויף דער סטאַציע שטעהען שוין עטליכע טעג איינינגע וואַגאָנען פעל און כדי די פעל אריבערצושמוגלען קיין ראַדאָם איז דאָרט אָבגעשמועסט געוואָרען, אַז ביילקע זאָל איצט פערטרעטען די ראָל פון דער מאַדאַם ב. און מ'זאָל איהר בעקענען מיט'ן לובלינער אָבער-לייטענאַנט ביי וועמען זי ביילקע וועט צוליב איהר שעהנקייט געוויס נושא חן זיין און דורך איהר הילף וועט דער שמוגעל זיך געוויס איינגעבען.

דאָס איז געווען דער פּלאַן פון דער פרוי ג., וועלכע האָט געשעצט דעם ה' ב. נישט צופערראַטען פון זיין אייגענע פרוי די מאַדאַם ב., וועלכע האָט צוליב איהר צופיעל היימישקייט מיט'ן אָבער-לייטענאַנט איבערגענומען דאָס גאַנצע געשעפט אין איהרע הענד און אַלע איבריגע שותפים און

געוואָרען וועגען דעם שחיטה-סקאַנדאַל און דער דאָס האָט אָנגענומען א החלטה איינצולאַדען א בית-דין פון דער פרעמד, וועלכער זאָל דעם גאַנצען קאָנפליקט צווישען די שוחטים מיט דער גמינע ענדגילטיג ליקווידירען.

אינטערווענץ לטיבת יודישע ארבייטער

פאַריגע וואָך האָט דאָ געווײלט דער דירעקטאָר פון ביורא פאר „רעכט אויף ארבייט פאר יודישע ארבייטער“ אין וואַרשאַ, ה׳ שאפראַן, וועלכער האָט אין בעגלייטונג פון היגען בונדישען פאַרשטעהער און ראטמאַן, ה׳ א. פינקעלשטיין בעזוכט און אינטערווענירט אין דער היגער מלוכה׳שער פאַבריק פון טיטין, אין דער פאַבריק פון געוועהר-אויסאַרבייטונג „וויטוואורניא בראָן“, ווי אויך ביים היגען פּאָסט-נאַטשאַלניק. אומעטום האָבען די ה״ה שאפראן און פינקעלשטיין אינטערווענירט וועגען דעם, אז איבעראַל אין אלע אויבענדערמאָנטע רעגירונג׳ס-פאַבריקען און אינסטיטוציעס זאָלען אָנגענומען ווערען יודישע ארבייטער און בעאמטע. אומעטום האָט מען זיי גוט אויפגענומען און קאָנפערירט מיט זיי א לענגערע צייט.

דער דירעקטאָר פון „וויטוואורניאַ בראָן“ האָט געענטפערט, אז ער פון זיין זייט וועט קיין שטערונגען נישט מאַכען, און אין דער צייט ווען דאָס קריעג׳ס-מיניסטעריום וועט נישט זיין דאגעגען, וועט ער די יודישע אַפּעראַטען אויף ארבייט בעריקזיכטיגען. דער דירעקטאָר פון דער טיטין-פאַבריק האָט געענטפערט, אז אלע ארבייט׳ס-קאנדידאטען ווערען צוגעשטעלט דורך דער ארבייט׳ס-פערמיטלונג׳ס-ביורא, צי אזעלכע זענען פיזיש און צוגעפּאַסט צו דער ארבייט. און אויב די דערמאָנטע ביוראָ וועט צושטעלען אויך יודישע קאַנדידאַטען וועט ער נישט מאַכען קיין שום אונטערשיד צווישען יודען, אַדער נישט יודען. דער פּאָסט-נאַטשעלניק האָט געענטפערט, אז דאָס דעצידירען וועגען צונעמען בעאַמטע געהערט צו דער פּאָסט-דירעקציע אין לובלין.

אין זעלבען טאָג האָבען די ה״ה שאפראַן און פינקעלשטיין בעזוכט דעם אינספעקטאָר פון דער ארבייט׳ס-פערמיטלונג׳ס-ביורא. דער אינספעקטאָר האָט צוגעזאָגט, אז ער וועט נישט מאַכען קיין שוועריגקייטען.

איינמאָליגע שטיצע פאר יודישע ארבייטסלאָזע

פערגאנגענע וואָך האָט דער מאגיסטראט ערהאלטען פון דער רעגירונג א געוויסען פאָנד אויף אנ׳איינמאָהליגע שטיצע פאר ארבייטסלאָזע. אין צוזאמענהאַנג דערמיט האָבען די בונדישע ראטמענער אריינגעטראָגען א ליסטע פון קנאַפּע 50 יודישע ארבייטסלאָזע פון דער לעדער-בראַנזשע ווי: שוסטער, חאַלקערס און ד. גל. די רשימה פון די יודישע ארבייטסלאָזע איז דורכ׳ן מאגיסטראט בעריקזיכטיגט געוואָרען און די דערמאָנטע יודישע ארבייטסלאָזע וועלען בעקומען אייסגעצאָהלט אנ׳איינמאָהליגע שטיצע פון 15 ביז 45 זל. אָבהענגיג פון די צאָהל פון זייערע פאמיליע-מיטגלידער.

צוגעשיקטער קאָמוניקאַט פון די ה לפ׳ס-געזעלשאַפט „עזרה“.

צו דער ראַדאָמער יודישער בעפעלקערונג.

א קליינע פאָר וואָכען טיילען אונז פון גרויסען יום טוב פסח. די געזעל. „עזרה“, וועלכע האָט שוין איהרע לאַנגיעריגע טראַדיציע ביים בעזאָרגען די אָרימע יודישע בעפעלקערונג מיט שטיצע, וועט אויך זיכער דאָס מאָהל, ווען די נויט צווישען דער יוד. בעפעלקערונג איז פיעל-פאַך גרעסער פון אַנדערע יאָהרען נישט אָפּשטעהן און אויסנוצען די גרעסטע מאָס ענערגיע און הילף, וועלכע זי קאָן לייסטען פאר דער נויטליידענדער יוד. בעפעלקערונג. מיר ווענדען זיך דעריבער מיט א הייסען אַפּעל צו די ראַדאָמער יודען, אז אין טאָג פון פורים, ווען יעדען יוד איז מקיים די מצוה פון „משלוח מנות און מתנות לאביונים“ זאָל יעדער יוד זיך גוט נעמען אין זינען די שווערע לאַגע, אין וועלכע ס׳געפינט זיך די אָרימע ראַדאָמער יודישע בעפעלקערונג, און זאָל מיט א ברייטער האַנד, אונטערשטיצען די פסח-אקציע, וועלכע די געזעלשאַפט „עזרה“ ארגאַניזירט.

דעלעגאַטען וועלען בעזוכען יעדע שטוב. יעדער יוד מוז שפענדען זיין נדבה. קיין איינציגער טאָר נישט פעהלען אין דער רשימה.

געזעלשאַפט „עזרה“
ראַדאָם, דלוגא 11

אדמיניסטראַטיווע שטראָפען.

פון דער היגער סטאַראָסטווא מעלדעט מען אונז:

אין משך פון 28 31/1—1/1 יאָהר זענען ארויפגעלעגט געוואָרען פאָלגענדע שטראָפען:

1) פאר נישט אָבהיטען די סאַניטאַרע פאָרשריפטען 134 שטראָפען. 2) פאר עובר זיין אויף די אָרדנונג׳ס-פאָרשריפטען וואָס שייך די פערקעהר-וועגען, ווי האַמעווען די בעוועגונג, פאָהרען נישט אויף דער ריכטיגער זייט — 61 שטראָפען. 3) פאר בעזיצען געוועהר אָהן ערלויבניש — 7 שטראָפען. 4) פאר עובר זיין אויפ׳ן געזעץ פון אלגעמיינעם מיליטער פליכט — 98 שטראָפען. 5) פאר נישט בעזיצען קיין צעטניקעס — 4 שטראָפען. 6) פאר נעמען העכערע ווי די אין צעניק אָנגעוויזענע פרייזען — 12 שטראָפען.

א בריעף אין רעדאַקציע.

ג׳ ה׳ רעדאַקטאָר!

אין צוזאמענהאַנג מיט׳ן בריעף פון ה׳ מרגלית, וואָס איז געווען געדרוקט אין „ראַדאָמער-קעלצער לעבען“ בעטע מיר אייך צו פערעפענטליכען אין אייער וו. צייטונג פאָלגענדע שורות:

שוין לאַנג ווי מיר ראַדאָמער יודישע יוגענד נויטיגען זיך אין אזא אינסטיטוציע, ווי א פאָלקס-אוניווערזיטעט און עס איז ביז איצט נישט געווען דער, וועלכער זאָל דעם פאָרשלאָג געבען, און אויב עס האָט זיך געפונען אזעלכער, דאַרפען, אין מיזען מיר מיטהעלפען ביים שאַפען אזא אינסטיטוציע.

מיר מיינען, אז אין א שטאָדט וואָס ציילט העכער 30.000 יודישע איינוואָהנער קען ביי קליינע אנשטרענגונגען אזעלכעס געשאַפען ווערען, און דורכאויס דורך און פאר יוגענדליכע.

מיר האַלטען דעריבער, אז עס דאַרף אין די נאָהענסטע טעג (כאָטש מיר געפונען זיך היינט צו-טאָג אין וואָהלפּיפער) געשאַפען ווערען א איניציאַטיוו-גרופּע, וועלכער זאָל זיך מיט דעם ענין ערנסט פארנעמען, און גלייכצייטיג שלאָגען מיר פאָר צו שאַפען א רינג לטובת דער פאָלקס-אוניווערסיטעט אין ראַדאָם, וועלכע זאָל געבען די מעגליכקייטען צו שאַפען אנ׳אייגענעם לאָקאַל, וועלכער איז אזוי נויטיג פאר דער עגזיסטענץ פון פאָלקס-אוניווערסיטעט.

צום סוף ווילען מיר בעמערקען, אז דער פאָלקס-אוניווערסיטעט דאַרף שטעהן מחוץ יעדער פארטייאישער באַפאַרבונג.

מיר פערהאָפען, אז די ראַדאָמער יודישע יוגענד וועט פערשטעהן אין אָפּשאַצען די בעדייטונג פון אזא אינסטיטוציע ביי אונז אין שטאָדט און וועט מיט אלע מיטלען מיטהעלפען צו שאַפען די אינסטיטוציע.

ראַדאָמער יוגענד נעמט עס ערנסט!

מיט דרך ארץ:

לייביל זילבערשטרום
בונם צוקער
א. מינצבערג

אַפילו ער אליין דער ה׳ ב. זענען געוואָרען נאַכשלעפער, וואָס דרעהען זיך ארום ווי טונקעלע שאָטענס. ה׳ ב. האָט דערויף מסכים געווען און דער פּרווי ג. איז זאָגאר געלונגען איבערצורעדען דעם ה׳ וו. אלס איינער פון די שותפים. ער זאָל ערלויבען זיין ביילקען צו פאָהרען קיין לובלין ארויסצוראַטעווען די וואָגאַנען פעל.

אַלץ איז אָבגערעדט און אָבגעשמועסט געוואָרען. דער פּלאַן איז שוין לאַנג אויסגעפערטיגט, אָבער וואָס קומט ארויס, אז ביילקע איז אין בוקארעשט פערפאַלען געוואָרען ווי א שטיין אין וואַסער. אין דער פאַבריק פון ה׳ ב. איז דעריבער אָבגעהאַלטען געוואָרען א עקסטרא בעראַטונג און אויפ׳ן אָנגענומענעם בעשלוס איז גלייך אוועקגעשיקט געוואָרען א ספּעציעלער מענש קיין בוקארעשט אויפצוזוכען ביילקע און זי פון דאָרט אהיים צוברענגען. דער מענש, וואָס איז בעשטימט געוואָרען אויסצופיהרען די דאָזיגע מיסיע איז געווען דער גאַליציאַנער, ווען אלע שותפים און אויך דער טאַטע פון ביילקע ה׳ וו. האָבען געהאַלטען פאר א גרויסען בריה און דער עיקר וואָס ער אַלס גאַליציאַנער וועט געוויס געפונען שוץ און הילף ביי דער עסטרייכישער מאַכט אין רומעניען, צווישען וועלכע ער קאָן גראַד אויסגעפונען בעקאַנטע מיליטערישע פאַרשטעהערשאַפטען, וועלכע וועלען איהם בייהילפיג זיין אויסצוגעפינען ביילקע אין פרעמדען לאַנד.

אָנגעקומען קיין בוקארעשט האָט דער גאַליציאַנער אָנגעהויבען ראשית ארומלויפען אין אלע האָטעלען און רעסטאָראַנען. אומעטום נאָכגעפרעגט, געפאָרשט, אָבער אָהן רעזולטאַט. דער גאַליציאַנער האָט זיך אָבער נישט מיאש געווען. ער האָט אויסגענוצט אלע זיינע פעהיגקייטען ביז ער איז געקומען אויף די שפּירען פון דעם פערשווינדענעם ראַדאָמער יורישען מיידעל ביילקע.

(פאָרטזעצונג קומט.)

1

1 ראדאמער יודען שטימען פאר די אונ-פארטייאישע ליסטע פון די רעגירונג פון מארשאלעק יוזעף פילסודסקי

זאל יעדער יודישער וועהלער וויסען!

די מיינונג פון די רבנים און גדולי ישראל וועגען די קומענדע וואהלען צום סיים און סענאט

אויפרוף פון אסטראווצער רבי'ן שליט"א

קול קורא!

אין צוזאמענהאנג מיט די פארשטעהענדע סיים-וואהלען, וואס קומען פאר דעם 4-טען מערץ 1928 ווענד איך מיך צו די יודישע וועהלער אין היגען וואהל-קרייז מיט פאלגענדען אפעל:

אזוי ווי עס איז בעוואוסט פון די שוין פארגעקומענע סיים-וואהלען אין יאהר 1922, איז אין היגען וואהל-קרייז (אפט, דרילטש און קאזעניץ) נישט דורכגעגאנגען קיין איין יודישער קאנדידאט. נישט קוקענדיג וואס דענסטמאהל זענען די יודישע וועהלער געגאנגען פעראייניגט אונטער א פעראייניגטע יודישע ליסטע № 16, איבערהויפט אצינד ווען עס עגזיסטירט אין היגען וואהל-קרייז דריי יודישע ליסטעס איז נישטא קיין שאנסען דורכצופיהרען א יודישען דעפוטאט.

צוליב דעם אפעליר איך צו אייך יודישע וועהלער פון היגען וואהל-קרייז, אז יעדער פון אייך זאל שטימען אויף די ליסטע פון די רעגירונג פון מארשאלעק פילסודסקי, וועלכער איז פריינדליך געשטימט צו די יודישע בעפעלקערונג און מיט דעם זעט איהר מקיים זיין דעם מאמר פון נביא ירמיה: ודרשו את שלום העיר וכו' כי בשלומה יהי' לכם שלום. ובזכות זה תזכו לישועה וברכה.

הק' מאיר יחיאל הלוי האלשטאק.

אסטראווצע, חדש שבט תרפ"ח.

קול קורא פון די רבנים פון ראדאמער און קעלצער וואהל-ראיאנען.

א ו י פ ר ו ף.

דער רבנים צוזאמענפאהר פון ראדאמער, קינסקער, קאזעניצער, דרילטשער און צוויזמירער קרייזען, וועלכע איז פארגעקומען אין ראדאם ג' תרומה ר"ח אדר תרפ"ח. ווענדעט זיך צו דער יודישער בעפעלקערונג פון די אויבענדערמאנטע קרייזען מיט דעם פאלגענדען אויפרוף:

צוליב דעם פירוד און פארטיי-קאמפף אין דער יודישער גאס איז אויסגעשלאסען, אז די יודישע שטימען זאלען אדורכפיהרען א יודישען מאנדאט אין די אויבענדערמאנטע קרייזען. געפינען מיר פאר ריכטיג, דאס די יודישע שטימען דארפען ווערען אבגעגעבען נור אויף די אונ-פארטייאישע ליסטע וואס מיטארבייט מיט דער יעצטיגער רעגירונג פון ערשטען פוילישען מארשאלעק יוזעף פילסודסקי, וועלכער שטרעבט איינצוארדנען דאס מלוכה-לעבען אויף גלייכבערעכטיגונג פאר אלע בירגער אהן אונטערשיעד פון גלויבען און נאציאן און צו בעפרידיגען אלע רעליגיעזע, קולטורעלע אוןווירטשאפטליכע פאסטולאטען פון דער יודישער בעפעלקערונג אין דער פוילישער רעפובליק!

יום ג' תרומה ר"ח אדר תרפ"ח.

יחיאל הלוי קעסטענבערג אבד"ק ראדום
חיים ישראל שלו' יקותיאל ראבינאוויץ אבד"ק שידלאווצי
מאיר וויינגארטען, אבד"ק קונצק
חיים מנחם מענדל הלוי קעסטענבערג, ראבד"ק ראדום
משה הורוויץ, אבד"ק פלאנטש
אליעזר יצחק כהנא שפירא, אבד"ק אפאטשנא
חיים מאיר יחיאל אונגער, אבד"ק דרילטש
אברהם דוד ראטפעלד, אבד"ק ליפסק
חיים יהודא רייטער אבד"ק גניעזאשוב
בנציון פרייליך, חוב"ק קאזניץ

יוסף יודא ליב מינצבערג חוב"ק קאזניץ
מרדכי מארגענשטערן אבד"ק סקארזיסק-קאמ.
ישראל שפירא, אבד"ק פשיטיק
נתן דוד גרינבוים אבד"ק פרשעדבארז
ישעי' אלימלך רייעווסקי, אבד"ק ביאלאברזיג
יחיאל מיכל ראטפעלד, אבד"ק קאזנוב
יעקב יצחק הכהן קליגסבערג אבד"ק גרעניץ
שמיאל משה הלוי ראזאני אבד"ק שעננא
יהודא הלוי שילעוויץ, אבד"ק גאווארטשוב
יחזקאל גאטשאל, אבד"ק זארנוב און אנדערע.

אויך די רביים שליט"א פון בעלז, אלכסנדר באבוב, צאנז, ראדאמסק און אנדערע פאדערען אויף אלע יודען צו שטימען אויף דער ליסטע № 1.

יוד וועהלער!

1) ווילסט לעבען פריי, רוהיג און גליקליך?
2) ווילסט האבען א פערזענליכע לייכטע פרנסה פאר דיר און דיין פאמיליע?
3) ווילסט האבען א ביליגע דירה און א דאך איבער'ן קאפ?
4) ווילסט געניסען פון אלע אוצרות פון דער פוילישער רעפובליק?
5) ווילסט זיין א שטארקער בירגער און זאלסט קענען דיינע אינטערעסען זעלבסט פערטיידיגען?
6) ווילסט דיך נישט בייגען מעהר צו אונבארופענע אפיטרופסים וואס זארגען נאר פאר זיך?
7) ווילסט אז דער האנדעל, מלאכה און אינדוסטריע זאל נישט ווערען אויסגעניצט פון די יודישע הינדד?
8) ווילסט אז לעבענס-מיטעל פון ערשטען געברויך זאל זיין ביליג, און דייני פרוי און קינדער זאלען נישט הונגערען?
9) ווילסט אז די רעגירונג אין פוילען זאל זיין א אונפארטייאישע, א פעסטע און שטארקע, און זאל טראקטירען אלע בירגער גלייך?
10) ווילסט אז די שווער-לאסטען זאלען פערקלענערט ווערען און די ווירטשאפטליכע ארדנונג זאל זיך אין פוילען סטאביליזירען?

זאלסטו אבגעבען דיין שטים-צעטעל אויף ליסטע נומער איינס

№ 1

269.

1

קעלצער אבטיילונג.

ג. סענאטאר הרב רובינשטיין און אינזש. שאפירא אין קעלץ.

זונטאג דעם 26 פעברואר איז אין זאהל „ארפעאום" פארגעקומען א גראנ-דיעזער וואהל-מיטינג פון נאציאנאלען בלאק ביים בלאק פון די נאציאנאלע מינדערהייטען אין פוילען. דער זאהל „ארפעאום" איז געווען איבערפולט פון איבער א 1500 קעפיגען עולם פון פער-שידענע שיכטען פון דער יודישער בע-פעלקערונג. מיט רעדעס זענען ארויס-געטרעטע: סענאטאר הרב רובינשטיין, אינז. שאפירא פון ווילנע, י. פינקלער, יוסף גאלדשיידער (פארז. פון האנדווער-קער פעראיין) און שמעון סטראַיוטשינ-סקי. אלע רעדנער האבען אנגעוויזען אויף די שענדליכע וואהל-מאכענאציעס פון פרילוצקי- ווישליצקי- און ווערמ-קרויט - בלאק און האבען אויפגעפא-דערט אלע קעלצער יודען צו שטימען פאר נומער **18**.

נאך די רעפעראטען איז איינשטימיג אנגענומען געווארען א רעזאלוציע צו שטיצען דעם נומער **18**.

דער ריכטיגער קעלצער אב"ד, הרב ראפאפורט, האט דעם וואהל-קול-קורא נישט אונטערגעשריבען

אין „מאמענט" № 49 פון מאנטאג דעם 26 פעברואר האט זיך צווישען די רבנים. וואס האבען אונטערגעשריבען דעם „קול קורא" צו שטימען פאר'ן מכלומר'שטען „נאציאנאלעי בלאק" אויך געפונען דער אונטערשריפט פון היגען מורה-הוראה, ר' אלטר. דוד. יוסף. ברוך הארבערג מיט א צוגאבע „רב ואב"ד" אין קעלץ.

למען האמת, נישט אריינצופירען אין קיין בעוואוסטזיניגע טעותים מוז ער-קלערט ווערע, אז רב ואב"ד איז נישט ה הארבערג, נאר דער חשוב'ער קעל-צער רב הרב ראפאפארט. וועלכער מישט זיך גענצליך נישט אין וואהל-ענינים און וועלכער האט קיין שום ק"ק-קיראס נישט געוואלט אונטערשרייבען. ה' הארבערג איז נאר קעלצער מורה-הוראה, אבער נישט קיין אב"ד.

כאראקטעריסטיש איז, אז דער זעל-בער מורה הוראה ה' הארבערג, זוכט פיעל מאהל מיטהילף אין זיינע געוויסע פריוואט-ענינים, נאר ביי די נאציאנאלע עלעמענטען, וועלכע געהערען צום נא-ציאנאליסטען-בלאק, און איצט צאהלט ער זיי אב...

ט'וואלט זעהר כדאי געווען. אז מורה-הוראה, ה' הארבערג, זאל אויפ-הערען צו שפילען אזעלכע קאמעדיעס. די קעלצער יודישע בעפעלקערונג וועט דעם אונפעראנטווארטליכען טהאט גוט געדענקען.

א קיעלצער מורה-הוראה נישט געוואלט געבען „שלום" סענאטאר, הרב רובינשטיין.

זונטאג, דעם 26 פעברואר האט גע-ווילט אין אינזער שטאדט אין וואהל-ענינים דער בעוואוסטער ווילנער רב, סענאטאר רובינשטיין. הרב רובינשטיין האט דעם זעלבען טאג לויט דעם מנהג וואס עס איז אנגענומען ביי די ליטווי-שע רבנים אפגעשטאטעט א וויזיט ביים מרא דאתרא הרב ראפאפארט. דער הי-גער רב האט דעם חשוב'ן גאסט זעהר פיין אויפגענומען און מיט איהם ארומ-גערערט פערשידענע ענינים.

בעת דעם בעזוך פון הרב רובינ-שטיין איז אויך געווען אנוועזענד און צווייטען צימער דער היגער מורה-הו-ראה, ה' הירשל גרינשפאן, וועלכער האט צוליב „פארטיי-אמביציעס" נישט געפונען פאר נויטיג שלום צו געבען דעם רב רובינשטיין.

דער דאזיגער פאקט האט געמאכט א זעהר שלעכטען איינדרוק אין דער שטאדט און עס הערשט געגען איהם א שטארקע איפרעגונג. דאס איז דער זעלבער מלחמה'דיגער מורה-הוראה. וואס האט אויך „פעוויליגט" צו געבען זיין „חתימה" אויף א קול-קורא, אז די אר-טאדאקסישע אידען זאלען שטימען פאר די שפאגעל-נייע „ארטאראקסען" ווי: ב. פרילוצקי, ווישליצקי, ווערמקרויט וכדומה.

גרויסע סקאנדאלען און מחלוקת אינ'ם אגידה'שען לאגער.

אין אגודה'שען לאגער איז איצט שטארק לעבעדיג. די סקאנדאלען, מח-לוקת'ן א. אז. וו. זענען איצט די איינ-ציגע טעמא פון זייער פאליטישען לעבען.

ווי בעוואוסט, האט זיך די קעלצער „אגו:ה" צוטיילט אויף צוויי מחנות. איינס וואס פאדערט. אז די ארטאדאק-סישע שטימען זאלען אפגעגעבען ווע-רען נאר אויף № 33 און די צווייטע מחנה אויף א צווייטען נומער. פון אלע בעמיהונגען צו ברענגען צו א געוויסען אויסגלייך איז גארנישט געווען, פער-קעהרט. אנשטאט א פשרה. זענען אין זייערע שטיבלעך פערגאנגענעם שבת פארגעקומען גרויסע סקאנדאלען און אין א געוויסען סאג. ווע זיי האבען ביי זייער'ס א לידער אפגעהאלטען א וואהל-זיצונג האבען זיי זיך געמוזט בע-נוצען מיט אויסערליכע כחות. מ'ט איין ווארט: ס'איז דארט זעהר היימליך. די קעלצער בירגער, צוקוקענדיג זיך צו דעם ווילדען אגודה'שען שדים טאנץ, האבען בעשלאסען צו שטימען נאר אויף № 18.

„אפוטרופסים" פון אידישען פאלק.

היינטיגע וואך איז אין די פריוואט וואוינונג פון ה' הערמאן לעוי פארגע-קומען א וואהל-בעראטונג פון די „חשוב'ע אידישע" גישט געבעטענע אפוטרופסים". דער הויפט-דעה-זאגער, אויף. וועלכע ליסטע אידען דארפען שטימען איז גע-ווען ה' אראלף פעלטען, וועלכער האט אויף דער בקשה צו קייפען א בליטעל לטובת דער „בית יתומים" — געענט-פערט, „אז אויף אידישע צוועקען גוט ער נישט קיין געלד" און וועלכער האט א קנאפע שייכות מיט'ן יודענטום. דער ה פעלטען, וואס זיין פאטער איז געווען דער רעדאקטאר פון דער בע-וואוסטער אסימילאטארישער צייטונג „איזרעליטא", און וועלכער האט אפשר קיין מאהל גע'חלומ'ט, אז ער וועט זיצען מיט יודען ביי איין טיש — איז איצט דורך ה' הערמאן לעווי פער-בעטען געווארען צו זיך אויף אני-„אסיפה", א דעה צו זאגען, אויף וועל-כע ליפטע אידען זאלען שטימען און איצט געווארען א „סטאלע" חבר פון בעוואוסטען קיעלצער ארטאדאקס פע-טער פון גערער רבי, מרדכי פישל קא-מינער, בנימין לעה, מ'ה דוד אייזענ-בערג, יוסל פרידמאן און אנדערע.

וועגען די אנדערע „חשובע פערזענ-ליכקייטען" איז בכלל נישט וויכטיג צו רעדען. נאר צום „כלל-כהוער" ה. זימ-נאזאדרא וועלען מיר זיך נאך אומקערען.

קיעלצער אידען! לאזט אייך נישט אנרעדען פון די אסימילאטארישע און אנדערע וואהל-מאכער, נאר שטימט אלע אויף № 18

אכטונג יודישע נאציאנאל-יוגענד אין קיעלץ!

פאר אייער אייגענע טובה און גוטע צוקונפט ווערט איהר אויפגעפאדערט צו קומען זונטאג, דעם 4 מערץ 8 אוייגער פריה אין סאהל-לאקאל פון № 18 אפ-צונעמען דאס אגיטאציאנס-מאטעריאל.

קעלצער האנדווערקער פאר № 18

ווי בעוואוסט, האט דער היגער האנד-ווערקער-פעראיין צוליב געוויסע טעמים געגעבען זיינע מיטגלידער פרייע הענד בעת די איצטיגע סיים און סענאט-וואה-לען.

צוזעהענדיג אבער מיט וואסערע וואהל-מעטאדען די וואהל קאמפאניע ווערט נעפיהרט דורך די געגנער פון נאציאנאליטעטען בלאק, האבען די לידער פון די האנדווערקער, זייער פארז. ה' יוסף גאלדשיידער, דער פארז. פון די שניידער-סעקציע ה' לייבטער. דער פארז. פון די שוסטער-סעקציע ה' ב. לאקס, ה' ש. סטראַוטשינסקי און אנ-דערע אויפגעפאדערט זייערע מיטגלי-דער צו שטימען נאר פאר **18** №

וואהלבעלייבטע מענשען קענען דורך געוויסענהאפטען געברויך דאס נא-טירליכע **Franciszka Józefa** ביטערוואסער אויסגיביגען שפילגאנג אהן אנשטרענגונג ערציהלען. צאהלריי-כע פאך ארצטליכע בעריכטען בעשטע-טיגען דאס אויך גיסט-ליידענדע אין צוקערקראנקע מיט דער ווירקונג פון **Franciszka Józefa** וואסער זעהר צופרידן זענען צו בעקומען איבעראל

18

סוחרים, האנדווערקער, קליינהענדלער, ציונים, מזרחים, אומפארטייאישע חסידים און בעלי-הבתים

שטימען זונטאג דעם 4 מערץ נאר אויף 18 №.

18

Zgubiono Weksel pł. 15 Marca 1928 r. wystawione przez M. Strausmana na 30 zł. płatny w Radomiu i Weksel pł. 25 Marca b. r. L. Kirszenbauma również płatny w Radomiu na 50 zł. żyrowane przez Ch. Ajzenberga.

Ostrzegam nabywców Weksle są unieważnione.

Ch. Ajzenberg.

אנאנסען
אין „ראדאמער-קעלצער לעבען"
צום אנקומענדען יום טוב
האבן דעם גרעסטען ערפאלג.

Tak pięknie wygląda

די וועש, געוואשען מיט'ן זייף JELEŃ-SCHICHT אויסגעארבייט פון די בעסטע רויה-שטאפען איז JELEŃ-SCHICHT אנגענעם און פראדוקטיוו. זי פיהרט נישט איבער די וועש, ווי עס טרעפט אפט ביים בענוצען מינדערווערטיגע סארטען. ס'איז א פאקט, אז די זייף JELEŃ-SCHICHT ווערט בענוצט שוין צוועלפציגער יאהרען דורך מיליאנען ערפאהרענע בעלי-הבית'טעס און דאס איז די בעסטע גאראנטיע פאר זיין קוואליטעט. קויפט אלזא חשוב'ע בעלי-הבית'טעס אין אייערע אייגענע אינטערעסען נאר

Mydło Jeleń Schicht

Przedstawiciel F. GOLDFARB, Radom ul. Piłsudskiego 10, tel. 468.

ראדאמער כראניק.

פון דער וואהל-קרייז קאמיסיע נומער 19

בעט מען אונז צו מעלדען, אז דער וואהל-אפאראט פון נומ. 19 איז איבער-געטראגען געווארען אין לאקאל פון „פשיאטשול-ווידוני" מאריאצקא 4 און דער וואהל-אפאראט פון נומ. 24 — אין טעאטער „ראזמאיטאשטשי". צוליב דער לאקאלער ענדערונג וועלען די וואהלען צום סיים און סענאט פון די אויבענ-דערמאנטע וואהל-אפוואודען פארקומען אין די אויבענגענאנטע ערטער, נעמ-ליך: נומ. 24 אין טעאטער „ראזמאי-טאשטשי" און נומ. 19 אין „פשיאט-שול ווידוני"

די געמיינדע אונטער דער השגחה פון איפאזיציע'ס-מאכט.

ווי מיר הערען, האט דער ה' סטא-ראסטא ערהאלטען א רעסקריפט פון קעלצער ראיעזדא, אז אלע געלדער וואס פון דער עופות-שחיטה און אנד. וואס פליסען אין דער געמיינדע זא-לען אריינגעטראגען ווערען אין דער סטאראסטווע צו א ספעציעלען בעאמ-טען, וואס זעגט דעלעגירט צו דעם ציוועק. אין דער נייער מיטטיילונג ווערט אויך געזאגט אז די געמיינדע האט נאר די רעכט צו בעשטעטיגען ... מיט דער בודזשעט און חשבונות דורך דעם בוכהאלטער מעלכיאר, וועלכער ... אין אז די געמיינדע האט נישט די רעכט צו מאכען ... אהן א פריהערדיגער מעלדונג אין דער סטאראס-טיא, וועלכע דארף אויסשרייבען א ספעציעלע אסיגנאציע. גלייכצייטיג ווערט איינגעפיהרט אויסצו... דעם רב קאסטעלנבערג און זיין פאטער מ"ה מענדל קאסטעלנבערג בין דעם 1-טען מרץ פאר דער גאנצער צייט פענסיע. ... דעם דאזיגען רעסקריפט זאל די געמיינדע האבען בעקומען מיטגעטיילט נעכטען, דאנערשטאג, פון דעם סטא-ראסטא.

גרויסע גניבה אין דער פאסט

איין דער נאכט פון דינסטאג אויף מיטוואך האבען זיך גנבים איינגעבראכען אין דער פאסט, וואו זיי האבען פון דער קאסע ארויסגעגנב'עט א סומע פון 112 טויזענד זלאטעס. עס ווערט געפיהרט א ענערגישע אויספארשונג.

ריקשטיין

סאלידע אויספיהרונג לויט די נייעסטע מוס-טערן: גלייכע, קיילעכיגע, אוואלע פון 135 גילדען אן.

בעקוועמליכע בעדינגונגען, לאנגיאהריגע גאראנטיע.

פאר ציגערייזע ש. עלע אויספיהרונג.

סטאליאר-ווארשטאט

מ. וואריטא, ראדאם

פילסודסקי גאס נומער 12.

OGŁOSZENIE.

Magistrat m. Radomia, Wydział Skarbowy, podaje do wiadomości, że w dniach od 1 do 8 marca 1928 r. między godziną 9 rano a 4 po południu odbędą się przymusowe licytacje ruchomości u niżej wymienionych osób za niewpłacone podatki i inne należności:

7 marca 1928 r.

1) Wajntraub Dawid, ul. Łaźniczna 21: tremo, kredens, szafa na ubranie, zegar stojący, stół i 6 krzeseł,

2) Zylberman Blima, ul. Wałowa 29: szafa na ubranie, towary łokciowe.

3) Chwat Izrael, ul. Wałowa 59: tremo, kredens, kanapa, lichtarz posrebrzany 9-cio ramienny, lustro wiszące, 3 stoły i 6 krzeseł, 3 lichtarze posrebrzane i inne rzeczy.

4) Baumgarten Szmul, Wałowa 3: trzy szafy na ubranie, bieliźniarka, 2 kredensy, zegar, lustro wiszące, stół i 6 krzeseł i inn.

6 marca 1928 r.

5) Jabłonka, Nowy-Świat 22: kredens, lustro, (tremo), zegar ścienny, stół i 4 krzesła, kanapa, maszyna do szycia.

8 marca 1928 r.

6) Biuro Techn.-Handl. L. Włoczkowski, Szczepański i Chwaliński, Żeromskiego 41: kasa ogniotrwała, trzy biurka, 3 stoliki, szafa za szkłem, 7 krzeseł, 3 pulki.

7) Rottenberg Jankiel Mleczna 5: 4 kołdry: 1 atlasowa, 1 pluszowa, i 2 bajowe, 3 kapy: dwie pluszowe, 1 koronkowa, 5 firanek i inne przedmioty.

Magistrat m. Radomia
Wydział Skarbowy.

Kino „ODEON" w Radomiu

Od dnia 5 Marca 1928 roku

1 Z PIERWSZORZĘDNYCH OBRAZÓW SEZONU

POD TYTUŁEM

PIOTR WIELKI

film stworzony z niebywałym rozmachem przez słynnego reżysera

DYMITRA BUCHOWIECKIEGO

FILM który pochłonął setki tysięcy dolarów.

FILM który olśniewa bogactwem dekoracji wnętrz.

FILM który przykuwa uwagę widza niezwykłą i nieprzeciętną treścią.

FILM o którym się mówi, iż tylko Ameryka może się zdobyć na podobne arcydzieło.

FILM w którym grają trzy największe asy ekranów:

Emil JANINGS, Bernard GOETZKE
Walter JANTSEN

FILM słusznie zaliczony do największych arcydzieł sezonu i ekranu.

FILM o którym długo jeszcze potem widz będzie wspominał, jako o jednym więcej szlagerze sezonu, demonstrowanym w ODEONIE.

קאמוניקאט פון יודישען פעראייניגטען וואהל - קאמיטעט.

פאריגע וואך איז אין לאקאל פון יודישען פעראייניגטען וואהל־קאמיטעט אין ראדאם פארגעקומען א רבנים־צוזאמענפאהר פון דער קעלצער וואיעוואדסטווא. די איינלייטונג'ס־רעדע האט געהאלטען הרב קעסטענבערג, וועלכער רעדט וועגען רבנים בכלל און וועגען זייער שטעלונג צו די סיים־וואהלען בפרט. ער ווייזט אהן פערנאמעלסטע מיטצוארבייטען פאר דער ליסטע, וואס איז צוזאמען מיט דער רעגירונג. אין דעם זין זאגען זיך אויך אויס הרב הייגנארטען פון קאנסק און הרב הארא־ויטש פון פלאנטש. ס'ווערט אנגענומען איינשטימיג פאלגענדע רעזא־ליציע: אויסצודריקען אנערקענונג די יעצטיגע רעגירונג, וועלכע שטרעבט געזונד צומאכען די פאליטישע, עקאנאמישע און געזעלשאפטליכע פערהעלטנישען אין לאנד און צו שטיצען די אונפארטייאישע ליסטע, וואס ארבייט מיט מיט דער רעגירונג פון מארשאל פילסודסקי.

דער רבנים־צוזאמענפאהר האט גלייכצייטיג געשיקט בעגריסונגס טעלעגראמעס צום פרעזידענט, מארשאל פילסודסקי, מיניסטער דאברוצקי און קעלצער וואיעוואדא. און אויך בע־שלאסען א־ויסצ־לאזען א אויפרוף צו דער יודישער בעפעלקע־רונג צו שטיצען די אונפארטייאישע ליסטע, וואס ארבייט מיט מיט דער רעגירונג פון מארשאל פילסודסקי.

היינטיגע וואך האט הרב קעסטענבערג ערהאלטען א דאנק בריף פון ה' פרעזידענט פון דער רעפובליק מאסטשיצקי פאר די געשיקטע דעפעשע פון רבנים־צוזאמענפאהר פון פאריגע וואך. 8—9

Firma A. GOLDBERG

Fabryka Obuwia w Radomiu, Wojewód. Kieleckie, podaje do wiadomości publicznej, że na mocy postanowienia Urzędu Patentowego Rzeczypos. Polskiej z dn. 5 sierpnia 1927 r. otrzymała świadectwo ochronne Nr. 15272 na zarejestrowany znak towarowy poniżej umieszczony,

A.G.
MAR. FABR.

a na mocy postanowienia Urzędu Patentowego Rzeczypospolitej Polskiej z dn. 31 października 1927 r. otrzymała świadectwo ochronne Nr. 15613 na znak towarowy poniżej umieszczony.

Wobec tego firma A. GOLDBERG, Fabryka Obuwia w Radomiu, zabrania naśladownictwa powyższych znaków towarowych w jakiejkolwiek formie i oświadcza, że będzie na drodze sądowej ścigała wszystkie osoby, posługujące się powyższemi znakami towarowemi lub naśludujące takowe.

Kino CORSO w Radomiu.

Od czwartku dn. 1 do niedzieli 4 marca b. r.

Najgroźniejszy szpieg z czasów wojny światowej

CZERWONA TANCERKA

(MATAHARY)

Dramat miłości i zdrady w 10 aktach.
Niezrównane kreacje żywiołowej
Magdy Soni i F. Koertnera.

מודעה מאגודת השובים בראדום

אזוי ווי דער ווארשאווער ראבינאט האט מזמין געווען די היגע דאזארעס זיי זאלען שטעהן מיט אונז לד"ת. פארין ווארשאווער ראבינאט, אדער צו האבען א ד"ת בזה בורר לו אחד וזה בורר לו אחד אין ראדום און מיר האבען אויף דעם מסכים געווען, זיינען מיר מודיע פאר די עפענטליכקייט אונזער גערעכטיגקייט און, אז די דאזארעס האבען ביידע זאכען אבגעווארפען.

אגודת השובים בראדום.

בעקאנטמאכונג.

מיר האבען דעם כבוד בעקאנט צו מאכען דאס אונזער פוסטער־געשעפט

י. מ. ווערבער טט זעהנט

ראדאם, לובלינער 14 (פראנט)

בעזיצט צום זומער־סעזאהן א גרויסע אויסוואהל פון פערשידענע

מענער אין קינדער־היטען און היטלען,

ווי אויך פערשידענע **גומי־מאנטלען,** איינלענדישע אין אייכלענדישע

צו מעסיגע פרייזען.

33 ברודער יודען 33

זונטאג דעם 4 מערץ וועט איהר ענטשיידען, צו ס'זאל ביי אונז יודען ווייטער דערהאלטען ווערען די טויזענד יעהריגע טראדיציע פון יודישען אחדות אין סאלידאריטעט, אדער, איהר זאלט מיט אייערע שטימען איבערגעבען די ממשלה דיקטאטארען, וועלכע ווילען מיט דער הילף פון אוק־אינישע הייזאמאקעס צוברעכען דעם יודישען כלל.

מיר האפען, אז קיין יוד וועט זיין האנד נישט צולעגען צו דער פער־ברעכערישער ארבייט. און אלע ווי איינער אגיטירען און שטימען פאר

דער איינציגער ריין יודישער ליסטע 33.

ווענדעט זיך אין טאג פון די וואהלען, וועגען אלע וואהל ענינים און נאך וואהל מאטעריאל אין פאלגענדע ביוראס:

1) הויפט־ביורא רינעק 7
2) „פועלי אגודת ישראל" וויטאלדא 8
3) פירמא נאטליעב וואהל 1 טעלעפ. 138
4) נחמי' מילשטיין וואהל 21 טעל. 234
5) משה יאנאווסקי קאזעניצער 2
6) קאזלאווסקי לובלינער 88
7) פרידמא פילסודסקי 7
8) פאבריק לעסלוי דאלנא 5
9) ווערדיגער מלעטשנא 5

דער אלג. נאציאנאלער וואהל־בלאק.

שטימט אלע ווי איינער

33 מענער און פרויען יונג און אלט פאר 33 33

ערקלערונג.

אין „ראד.־קעלצער לעבען" נומער (197) 7 איז אפגעדרוקט א אויפרוף, וועלכער איז גלייכצייטיג פערעפענטליכט געווארען אין דער גאס, וואו עס פיגורירט מיין נאמען. איך ערקלער, אז אונאבהענגיג פון מיין פערזענליכער שטעלונג צו די וואהלען, האב איך נישט געגעבען מיין הסכמה מיך אויף דעם אויפרוף צו אונטערשרייבען, די אונטערשריפט מיינע פיגורירט אהן מיין ידיעה.

מיט כביד אהרן מערין.

הזמנה לד"ת

אזוי ווי איך האב אויפגעפאדערט שרה ביילה ראטענבערג פון ראדום לד"ת צו די געעהרטע רבנים הרב מיכעלזאהן פון ווארשא און הרב קעסטענבערג פון ראדום צו בעצאהלען שדכנות־געלד פון דעם שידוך מיט ה' מייזלערין, און די פרוי ראטענבערג האט זיך אבגעזאגט צו שטעלען זיך מיט מיר לד"ת. אלוא בעט איך, אז עס זאל קיינער נישט אונטערנעמען זיך אדורכצופיהרען די חופה־וקדושין פיהרער, ידידע, די פרוי ראטענבערג וועט גיהן מיט מיר לד"ת. און וועלכער רב, וואס וועט מיין ביטע אבזאגען און וועט זיך ערלייבען אדורכצופיהרען די חופה־וקדושין אהן מיין ד"ת, אזוי בין איהם מודיע, אז ער נעמט אויף זיך דאס פעראנטווארטליכקייט פון מיין תביעה און וועט ריכטיג ווערען מיט מיר צוגעצויגען לד"ת צו דעם ווא־שאווער ראבינאט.

וו. קאזאקאטער ווארשא, טווארדא 10.

Felczer H. GRINSZTAJN Zgodna 1, tel. 303.

Redaktor i Wydawca CH. M. HERC

Odbito we własnej drukarni, Radom, Sz...